

Norsk Vanns skriftlige innspill til:**Høring i utdannings- og forskningskomiteen 24. april 2023 vedr. Meld. St. 14 (2022-2023)
Utsyn over kompetansebehovet i Norge**

For å sikre rent og trygt vann til hele Norges befolkning, har vannbransjen et stort behov for at det i hovedsak utdannes tilstrekkelig med fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører på vann, avløp og miljø. Forskning og teknologiutvikling vil også være avgjørende for å sikre utvikling, utbygging og vedlikehold av samfunnskritisk infrastruktur, samt tilpasning til klimaendringene. Om staten, fylkeskommunene og utdannings- og forskningsinstitusjonene i samarbeid med vannbransjen ikke klarer å sikre tilstrekkelig vannkompetanse i fremtiden, vil dette ha alvorlige konsekvenser for samfunnet.

Del 1 Kunnskapsgrunnlaget**Kapittel 2 Kompetansebehovet nå og framover****Behov for å styrke kompetanse og kapasitet i kommunene**

Norske kommuner må de neste 20 årene investere over 330 milliarder kroner i vann- og avløpsinfrastrukturen, for å holde tritt med nye myndighetskrav, befolkningsutvikling, behovet for klimatilpasning og for å ta igjen etterslep i vedlikehold. I tillegg kommer eventuelle nye krav om fjerning av nitrogen, strengere krav til avløpsrensing eller til fjerning av miljøgifter og legemidler fra avløpsvannet (jf. nytt forslag til avløpsdirektiv). Ca. 70 % av gebyrene som kommunen krever inn, brukes til kjøp av nødvendige varer og tjenester i det private markedet. Rekordhøyt aktivitetsnivå hjemme og ute gjør at markedet mettes, og ikke klarer å ta på seg nye oppdrag. Kommunene får dermed ikke nødvendig bistand til å bygge ut eller utbedre samfunnskritisk infrastruktur.

Norsk Vann rapport 258/2020 «Rekrutteringsbehov i vannbransjen, status og prognoser 2020-2050» viser at kommuner og kommunale selskap ikke når opp i konkurransen med privat sektor i kampen om sivilingeniører og ingeniører. Samtidig har det de siste årene foregått en betydelig overføring av ingeniørtekniske oppgaver innen vann- og avløpsteknikk fra kommunene til konsulentfirmaene. Dette gjør at kommunenes fagmiljøer og kompetanse som er nødvendig for å sikre samfunnskritiske tjenester og infrastruktur svekkes. Kombinert med kapasitetsbrist i det private markedet gir dette stor grunn til bekymring.

Nasjonalt senter for vanninfrastruktur

Vannbransjen etablerer i 2023 Nasjonalt kompetansesenter for vanninfrastruktur i tilknytning til NMBU på Ås. Kompetansesenteret vil bli sentralt i formidling av kunnskap om metoder og ny teknologi for drift og utbygging av vanninfrastruktur i Norge. Skolering av driftspersonell og produksjon av nye ingeniører, samt utprøving av ny teknologi er sentrale faktorer for å kunne møte utfordringene med fornyelse innen vann- og avløpsinfrastrukturen i årene fremover. Dette gjøres mulig gjennom en bred mønstring av alle aktører som utgjør verdikjeden i vannsektoren, samt et viktig finansielt bidrag på 20 millioner kroner som ble bevilget fra regjeringen i 2017 og 2018. Allerede før senteret er åpnet ser bransjen at det kan spille en større rolle i å løse bransjens kritiske behov for kompetanseutvikling. Derfor ligger planer klare for et byggetrinn to som innebærer nødvendig utvidelse av bygg og infrastruktur for å løse flere tiltenkte oppgaver. Dette, i tillegg til vesentlig økning i byggekostnader siste 2-3 år bidrar til at senteret blir noe dyrere enn forventet, og det gjenstår noe før det er fullfinansiert. Utvikling av et godt innhold for kursaktivitet, teknologiutvikling og forskning ved senteret bidrar til fornyelse av kritisk vann- og avløpsinfrastruktur og det grønne skiftet. Regjeringen bør derfor bidra til å fullfinansiere senteret med en ekstra bevilgning på anslagsvis 15 – 20 mill kroner.

Utvidelse av Program for Teknologiutvikling i vannbransjen

Innovasjon er nødvendig for å løse dagens og morgendagens utfordringer på vann- og avløpsområdet. For å lykkes kreves et godt samarbeid mellom vannbransjen, næringsliv og forskningsmiljøene.

Program for teknologiutvikling i vannbransjen ble vedtatt av Stortinget med tildeling fra 2021. Midlene kommer fra HOD og det ble bevilget 10 millioner kroner for 2021 og forventes 5 millioner kr påfølgende 4 år. Ordningen forutsetter et spleiselag der søkerne bidrar med 2/3. Programmet forvaltes av Folkehelseinstituttet og retter seg mot kommunene som vannverkseier og eier av infrastruktur knyttet til drikkevannsforsyning. Målet er å oppnå helsemessig tryggere vannforsyning og større leveringssikkerhet av drikkevann. Programmet skal stimulere både til utvikling og utprøving av ny teknologi. Denne typen lavterskel forskningsprosjekter er svært godt egnet for samarbeid mellom kommuner og UH-sektoren, f.eks. om gradsoppgaver for studenter.

Behovet for denne type prosjekter er minst like stort på avløpsområdet som for drikkevannsområdet. Norsk Vann anbefaler at Program for teknologiutvikling utvides til også å inkludere utvikling og utprøving av ny teknologi på avløpsområdet, med midler (i størrelsesorden 20-30 millioner per år) fra HOD og andre departementer som deltar i interdepartementalt samarbeidsforum for vann og avløp.

Del 2 Regjeringens prioriteringer

Kapittel 5 Dimensjonering av utdanningssystemet

5.1 Dimensjonering av videregående opplæring

Utdanning til fagbrev for driftsoperatører tilhører fylkeskommunene, men de siste 20 årene har en slik utdanning ikke eksistert. Med det store investeringsbehovet som er kartlagt fram til 2040 vil det fremover være behov for økt kapasitet og kompetanse i alle ledd av verdikjeden. For å rekruttere driftsoperatører er det behov for å øke status for denne gruppen gjennom tydelige kompetansekrav og ved å etablere en sertifiseringsordning. Norsk Vann har som bransjeorganisasjon tatt ansvar, og kurset en stor andel som skal jobbe som driftsoperatører ved vannbehandlings- og renseanlegg og transportsystem.

Vannbransjen trenger fagarbeidere med mange ulike fag-/svennebrev som for eksempel elektrikere med L-sertifikat, automatikere, reguleringsteknikere, rørleggere, mekanikere og innen prosess/kjemi.

Norsk Vann støtter at tilbudet i større grad må legges opp for å dekke samfunnets behov for arbeidskraft.

5.2 Dimensjonering av høyere yrkesfaglig utdanning

Fagskolene er et viktig utdanningstilbud, også for vannbransjen. Fagskolen Innlandet, som Norsk Vann samarbeider med, har tatt utfordringene i vannbransjen på alvor, og har etablert et studium i vann- og avløpsteknologi på Gjøvik. Studiet som er det eneste i landet, er etablert som et samlings- og nettbasert studium over fire år hvor studentene kan kombinere utdanningen med full jobb. Bakgrunnen er at det er et stort behov for kompetanseløft i VA-næringen, og gjennom dette studiet vil aktører i bransjen kunne få et bredt fundament for å imøtekomme fremtidens utfordringer.

Norsk Vann støtter et arbeid med en stortingsmelding om høyere yrkesfaglig utdanning.

5.3 Dimensjonering av høyere utdanning

NTNU og NMBU har tradisjonelt sett vært de som har tilbud masterutdanning innen vann- og miljøteknikk. Nå er det også utvikling på dette området hvor UiT Narvik i 2022 etablerte et 2-årig Masterprogram i Vann- og miljøteknikk, med ca. 13 studieplasser og OsloMet starter i 2023 et 2-årig Masterprogram som er dimensjonert for 40 plasser. OsloMet har også styrket VA i Bachelor-programmet med 30 studiepoeng innen VA fra 2023 Det tilbys også bachelorutdanning med mulighet for noen vann- og avløpsfag ved 7-8 andre norske studiesteder. Det er flere steder en utfordring å få nok kvalifiserte søkere.

En Norsk Vann rapport viser at blant høgskolene/studiestedene som tilbyr bachelorutdanning med mulighet for noen vann og avløpsfag er NTNU campus Ålesund, Gjøvik og Trondheim, Høgskolen i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, OsloMET, Høgskolen i Østfold, Høgskulen på Vestlandet, Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger. De fleste av disse tilbyr som et minimum 10 studiepoeng i vann- og avløpsteknikk, hvor pensum i stor grad er læreboka utviklet av Norsk Vann. Ofte vil det være nødvendig med etterutdanning for å kunne tilfredsstille kompetansekrav for en jobb i vannbransjen.

Norsk Vann mener at staten må ta sitt ansvar for at det utdannes nok ingeniører/sivilingeniører til arbeidet med samfunnskritisk infrastruktur som vann og avløp.

Kapittel 6 Utdanning i hele landet

Utdanningsmiljøene innenfor vann er sårbare hos mange av landets høyskoler og universiteter. Hos noen av studiestedene som tilbyr emner innenfor vann og avløp, består fagmiljøet stort sett av én vitenskapelig ansatt på fagfeltet. I noen tilfeller blir ekstern bistand leid inn. Dette medfører at de mindre fagmiljøene er svært sårbare, og man får ikke likeverdige og kvalitativt gode utdanningstilbud på bachelorutdanning i vannfag over hele landet. I dag må flere utdanningsinstitusjoner få ekstern finansiering av stillinger som bidrar til sårt tiltrengt kompetanse i samfunnet.

Norsk Vann mener at det ikke kun er rekruttering av studenter, men også vitenskapelige ansatte som er viktig for å kunne opprettholde en god utdanning i hele landet. Utdanningsinstitusjonene trenger robuste fagmiljøer.

Kontaktpersoner:

Direktør Ragnhild Aalstad, mob. 957 04 502, ragnhild.aalstad@norskvann.no

Stabsleder Thomas Langeland Jørgensen, mob. 950 49 728, thomas.langeland.jorgensen@norskvann.no